ZÁKLADNÍ TENDENCE VÝVOJE KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE V LETECH 2000 AŽ 2004

Vyhodnocením dostupných regionálních statistických informací dospěli autoři publikace k následujícímu zhodnocení vývoje v hlavních sledovaných oblastech – demografické, sociální, ekonomické a životního prostředí. Zároveň jsme si vědomi skutečnosti, že ne všechny stránky života v našem kraji lze exaktně popsat. Pro obyvatelstvo žijící v našem regionu je spíše důležité, jak se jim v kraji žije a jaké jsou další perspektivy rozvoje kraje.

Demografický vývoj v Královéhradeckém kraji zcela neodpovídal vývoji v rámci celé České republiky, kde se od roku 2003 již projevil nárůst obyvatelstva díky poklesu přirozeného úbytku (mírné zvýšení porodnosti v důsledku tzv. odložených porodů žen narozených v polovině 70. let z populačně silných ročníků) a především migračním přírůstkem z řad cizích státních příslušníků. V Královéhradeckém kraji od poloviny 90. let počet obyvatel klesá, ani migrační přírůstky v letech 2003 a 2004 nenahradily úbytky přirozenou měnou. Populace v kraji stárne, průměrný věk obyvatelstva je třetí nejvyšší v České republice. V důsledku stálého poklesu podílu dětské složky populace a nárůstem podílu osob ve věku 65 a více let dochází k nárůstu indexu stáří, který je mezi kraji čtvrtý nejvyšší. V regionu je hned po Hl. městě Praha nejvyšší podíl obyvatel ve věku 65 a více let. Také projekce obyvatelstva (bez migrace) i nadále očekává pokles obyvatelstva a stárnutí populace. V kraji je druhá nejvyšší kojenecká úmrtnost v republice, téměř každé třetí živě narozené dítě se rodí mimo manželství a podíl těchto dětí se neustále zvyšuje. Na 100 uzavřených sňatků v kraji připadá 67 rozvodů, index rozvodovosti je třetí nejvyšší mezi kraji, také potratovost je nadprůměrná. Vzdělanostní úroveň obyvatelstva je pod celostátním průměrem.

Na základě syntetického ukazatele z oblasti demografie je kraj hodnocen jako pátý nejhorší. V kraji se projevuje především nepříznivé věkové složení obyvatelstva a také negativní migrační bilance (především vnitřního stěhování).

Na celkovém úbytku obyvatelstva v kraji v letech 2000 – 2004 se největší měrou podílely dva největší okresy – Hradec Králové a Trutnov. Obecně lze konstatovat, že v tzv. „venkovských“ okresech bylo dětí relativně více než v typicky městském okrese Hradec Králové. Nejstarší obyvatelstvo kraje žilo v okrese Hradec Králové, průměrný věk mužů (39,2) a žen (42,3) byl čtvrtý, resp. třetí nejvyšší ze všech 76 okresů v republice. Index stáří v tomto okrese (podíl osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0-14 let) nabyl hodnoty 108,7 a byl třetí nejvyšší ze všech okresů. Nad průměrem kraje a republiky byly v okrese Hradec Králové i hodnoty rozvodovosti, potratovosti i kojenecké úmrtnosti. Zbývající čtyři okresy kraje dosahují více či méně lepších výsledků ve všech zmíněných ukazatelích.

Vývoj v **sociální oblasti** byl v kraji následující. Podle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001 v kraji klesá podíl úplných rodin, především se závislými dětmi ve prospěch neúplných rodin a domácností jednotlivců. V období mezi dvěma posledními sčítáními (1991 a 2001) podíl úplných rodin se závislými dětmi klesl z více než jedné třetiny na téměř jednu čtvrtinu, přesto zůstává nad celorepublikovým průměrem. Nárůst podílu domácností jednotlivců (mezi dvěma sčítáními o 3,3 procentního bodu na 29,2 %) může do budoucna ovlivnit poptávku po malometrážních bytech. Struktura domácností byla ovlivněna zejména demografickými, sociálními a ekonomickými změnami ve společnosti po roce 1989. Kvalita bydlení se v kraji trvale zvyšuje, došlo k významnému nárůstu vybavení domácností informačními a komunikačními technologiemi (4.čtvrtletí 2004 proti SLDB 2001), ale ve srovnání s ostatními kraji je jen průměrné. Čistý měsíční příjem na domácnost (podle Mikrocenzu 2002) byl pod celorepublikovým průměrem a byl třetí nejnižší mezi kraji, na druhé straně podíl domácností, které žijí v kraji pod životním minimem (2,7 %) je nižší než je celostátní průměr (3,3 %).

Zkvalitňování a péče o domovní a bytový fond souvisí se změnami ve vlastnictví domů a bytů, které proběhly především v 90. letech (privatizace, restituce). Průměrné stáří trvale obydlených domů (48,3 let) i bytů (43,2 let) je mírně nad průměrem České republiky. Reprodukci bytového fondu zajišťuje bytová výstavba, která prošla v kraji v 90. letech značnými výkyvy. Ve sledovaném období 2000 - 2004 intenzita bytové výstavby klesala, byla pod celostátním průměrem a nepříznivým jevem byla také příliš vysoká rozestavěnost. Vlivem nedobré demografické situace, došlo v našem kraji k největšímu úbytku pracovní síly (spolu s Karlovarským krajem) v celé České republice. Míra ekonomické aktivity je třetí nejnižší ze všech krajů, podíl ekonomicky aktivních mužů je dokonce druhý nejnižší v rámci republiky. Nadprůměrný podíl zaměstnaných v priméru i sekundéru se snižuje a struktura zaměstnanosti podle sektorů se stále více přibližuje republikovému průměru. Míra nezaměstnanosti v kraji roste, ale zůstává pod celorepublikovým průměrem. Úroveň mezd je v kraji hluboce podprůměrná, i když nárůst mezd zaměstnanců ve sledovaném období byl téměř třetinový. Dlouhodobě zůstává pod celorepublikovým průměrem i výše starobního důchodu.

V oblasti školství došlo k nárůstu počtu studentů středních i vysokých škol (s výjimkou středních odborných učilišť, kde počet studentů stagnuje), v základních školách se snížily počty žáků na třídu, což by mělo zkvalitnit úroveň vzdělání. Zdravotní péče v kraji z pohledu počtu lékařů na 1 000 obyvatel a počtu obyvatel na 1 lékaře je na vysoké úrovni.

V sociální oblasti se Královéhradecký kraj zařadil mezi kraje s nepříliš příznivým stavem. I když hodnota syntetického ukazatele byla šestá nejvyšší a přiblížila se celorepublikovému průměru (především díky poměrně nízké úrovni nezaměstnanosti), syntetický ukazatel změny byl druhý nejhorší, došlo ke zhoršení v 8 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase (především ukazatelů trhu práce a zaměstnanosti).

Z dostupných údajů ze sociální oblasti, které máme k dispozici v okresním členění, značné rozdíly v kraji jsou v nezaměstnanosti. Nejvíce postiženými nezaměstnaností jsou okresy Jičín a Trutnov, v okrese Jičín vzrostla ve sledovaném období míra nezaměstnanosti o 4,4 procentního bodu, ale svou úrovní zůstává stále pod celorepublikovým průměrem (podle staré metodiky), podle nové metodiky výpočtu okres Jičín průměrnou hodnotu nezaměstnanosti v České republice (9,47 %) již překročil (9,61 %). Rozdíly v kraji jsou i v úrovni a dostupnosti zdravotní péče, která je výrazně lepší v okrese Hradec Králové (díky koncentraci zdravotnických zařízení v krajském městě) oproti zbývajícím čtyřem okresům kraje.

Vývoj kraje v **ekonomické oblasti** je charakterizován nárůstem regionálního hrubého domácího produktu ve sledovaném období o více než čtvrtinu, jeho podíl však na HDP České republiky stagnoval ve výši 4,8-4,9 %. Největší měrou se na hrubé přidané hodnotě podílel v kraji terciární sektor (52,9 %), za průměrem republiky (58,8 %) stále zaostává. Ukazatel regionálního HDP na jednoho obyvatele je pátý nejvyšší v České republice a dosahuje výše 90,2 % republikového průměru, resp. 63,9 % průměru EU 25. Na celkové tvorbě fixního kapitálu v České republice se kraj podílí 3,8 %, to je čtvrtá nejnižší hodnota mezi kraji. Výše tvorby přepočtená na 1 obyvatele regionu je 71 % republikového průměru (pátá nejnižší v ČR). Úroveň přímých zahraničních investic v kraji v letech 2000 - 2003 byla velmi nízká.

I když podnikatelská aktivita v kraji stoupala (v roce 2004 připadalo na 1 000 obyvatel 223,6 firem, organizací a dalších subjektů), z celorepublikového pohledu byla mírně podprůměrná. Význam zemědělství z hlediska dlouhodobého vývoje klesá, podíl orné půdy je mírně nadprůměrný. Zemědělství a lesnictví v kraji vytváří mírně nadprůměrný (cca 5,3 %) podíl z celkové hrubé přidané hodnoty vytvořené v kraji a zaměstnává 6,1 % ekonomicky aktivních obyvatel. Nárůst osevních ploch byl zaznamenán u všech hlavních plodin kromě brambor, výše sklizně a hektarových výnosů byly v letech 2000 a 2003 ovlivněny nepříznivými přírodními vlivy. Chov skotu, prasat i drůbeže zaznamenal ve sledovaných letech citelný úbytek, trvale se zvyšoval pouze chov ovcí. Průmysl se na tvorbě HDP v regionu podílel více než třetinou. Produktivita práce počítaná z tržeb průmyslové povahy na jednoho zaměstnance ve sledovaném období výrazně narostla (téměř o třetinu), mezi kraji ale patřila k nejnižším. Stavebních firem zaregistrovaných na území našeho kraje je ve srovnání s ostatními kraji poměrně málo a to se projevilo i v dodávkách stavebních prací. V roce 2004 realizovaly firmy kraje třetí nejmenší objem dodávek a na dodávkách stavebních prací v celé České republice se kraj podílel pouze 2,8 %. Již tradičně hraje v ekonomice kraje důležitou úlohu cestovní ruch. V kraji je k dispozici druhý největší počet hromadných ubytovacích zařízení, jejich kapacita (cca 45 tis. lůžek) je třetí nejvyšší mezi kraji, ročně se zde ubytuje přes 950 tis. hostů, z toho třetina je ze zahraničí.

Ekonomický vývoj Královéhradeckého kraje nebyl příznivý (čtvrtý nejhorší výsledek syntetického ukazatele změny ze všech krajů). Ani růst podnikatelské aktivity nezvrátil tento nepříznivý vývoj , který byl mj. ovlivněn i přetrvávající nízkou úrovní mezd, podprůměrnou úrovní tržeb v průmyslu, podprůměrným objemem stavebních prací a zaostáváním v dopravě.

Stav a vývoj **životního prostředí** ve sledovaném období se v Královéhradeckém kraji vyznačuje nižší úrovní emisí a zatížení ovzduší ve srovnání s průměrem České republiky. Nárůst zaznamenaly jen emise oxidu dusíku, což je ovlivněno hlavně dopravou, absencí dálniční sítě a obchvatů měst. Kraj disponuje vysokým potenciálem zdrojů podzemních a povrchových vod. Kvalita povrchových vod není optimální, ale nezhoršuje se. Počet obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů a napojení domů na veřejnou kanalizaci roste pomalu, kraj zaostává za republikovým průměrem. Investice na ochranu životního prostředí v kraji doznaly vysokých temp růstu. Podíly investic na jednotlivé složky životního prostředí se v našem kraji značně lišily od republikového průměru. Více než dvojnásobný byl podíl investic do ochrany ovzduší a klimatu a mírně nadprůměrně se investovalo do nakládání s odpady.

Syntetický ukazatel stavu životního prostředí v našem kraji nás řadí na šestou nejhorší příčku mezi kraji, především nízkou úrovní investic do životního prostředí a dosud méně rozvinutou ekologickou infrastrukturou. Syntetický ukazatel vývoje 2000 - 2004 v oblasti životního prostředí byl příznivější a pátý nejlepší mezi kraji díky přílivu investic na ochranu životního prostředí.

Demografický, sociální a ekonomický vývoj Královéhradeckého kraje v letech 2000 až 2004

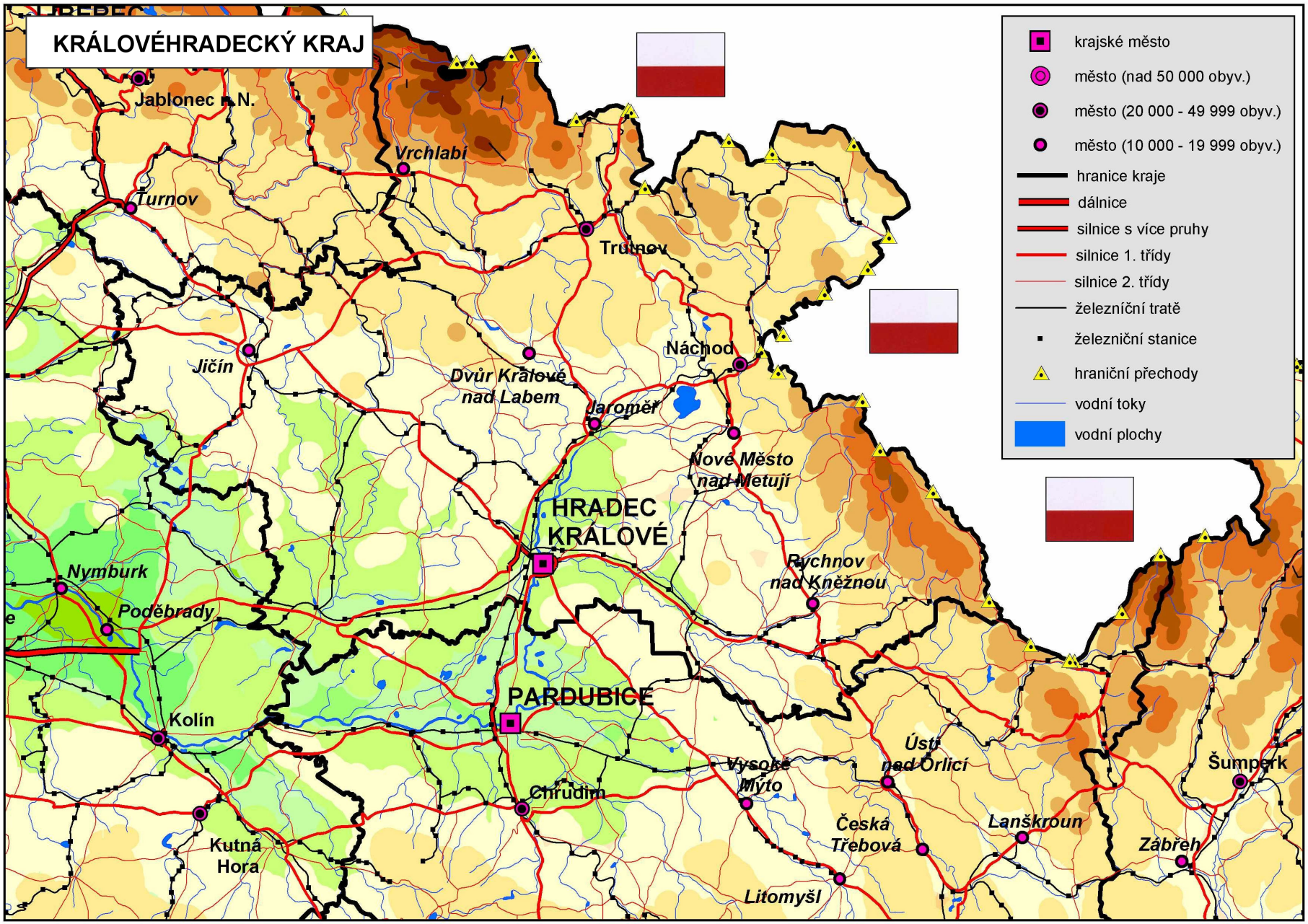

Demografický, sociální a ekonomický vývoj Královéhradeckého kraje v letech 2000 až 2004